

GEORGE ENESCU ȘI CONCERTELE SALE LA TÂRGOVIȘTE

Dumitra BULEI*

Key words: George Enescu, composer, Târgoviște, concerts.

Geniul muzicii noastre românești, dar și geniu universal, marele compozitor și violinist, George Enescu (1881-1955), s-a aflat în mai multe rânduri, în prima jumătate a secolului al XX-lea și la Târgoviște, în seria concertelor susținute în diverse locuri din țară, în orașe mai mari sau mai mici, care nu mai avuseseră privilegiul de a fi gazda unui artist de așa renume.

Primul contact cu aceste meleaguri se va produce încă în 1909, când îl aflăm în compania familiei regale și a altor oficialități centrale și locale, în satul Brănești - Pucioasa, în casele industriașului Stan Rizescu. Însă, la Târgoviște, îl vom regăsi, șase ani mai târziu, într-un prim concert de vioară, acompaniat la pian de Theodor Fuchs, concert susținut în 5/18 noiembrie 1915, în *Sala de arme*¹, eveniment de primă importanță și mare cinste pentru oraș, concert remarcabil, cu strângere de fonduri pentru restaurarea monumentelor târgoviștene, cu ampe ecouri în presa locală, consemnate și în ziarul *"Vulturul Dâmboviței"*². Atmosfera de mare emoție și emulație artistică resimțită aici, în vechea urbe - cu rezonanță în istoria și cultura țării -, de către marele nostru muzician, îl va marca, atașându-se sufletește de Târgoviște și răspunzând de fiecare dată invitațiilor de a susține concerte aici, în fosta cetate de scaun a Țării Românești.

După Primul Război Mondial, cunoscutul muzician va reveni în câteva rânduri la Târgoviște. Invitat fiind de dascălii Liceului Militar "Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu de a face o vizită în vechea cetate, Enescu va răspunde cu plăcere, subliniind faptul că: *"Artei îi revine o misiune importantă, educativă, lucrând în așa fel ca să răspândească muzica în straturile populare"*³. Următoarele concerte la vioară susținute de Enescu, în 4/17 și 5/18 iunie 1919, cu acompaniamentul lui Nicolae Caravia la pian, vor cuprinde lucrări de Nardini, Bach, Kreisler, Couperin-Kreisler,

* Cercetător științific, teme: istoria culturii, case memoriale, Târgoviște.

¹ *Sala de Arme*. Instituție celebră, clădire ridicată la inițiativa reputatului prefect de Dâmbovița, George Căir, poet și gazetar, după planurile arhitectului Enache Lazărescu, inaugurată în 1907; timp de un secol va fi *sală de arme*, de unde și numele, destinată jocurilor de societate, ateneu popular, casă de cultură raională și municipală, institutie de cultură a Garnizoanei Târgoviște (casă de cultură, club "Gloria", Cerc Militar), o sală destinată jocurilor de societate (concursuri de tir, de sabie și de tras cu arcul), spectacolelor de teatru, concertelor. A găzduit câteva evenimente importante până la al Doilea Război Mondial: spectacole teatrale prezentate de binecunoscuta trupă de operetă a lui I. Băjenaru și Al. Dan, de mari actori, precum Maria Filotti, Petre Liciu, Agatha Bârsescu, Agepsina Macri, Radu Beligan, Gr. Vasiliu Birlic, Marcel Anghelescu, Marioara Voiculescu, Sonia Cluceru, de Teatrele Naționale din București și Craiova; concerte susținute de George Enescu; congrese ale Asociației Generale a Învățătorilor din România (august 1911); Asociației Române pentru Întărirea și Răspândirea Științei (septembrie 1911); a Ligii Culturale (iulie 1928); a Partidului Național Liberal (mai 1936); Conferința Județeană a Frontului Plugarilor (februarie 1945), cu participarea lui Mihai Ralea; prima proiecție cinematografică din Târgoviște, la doar 19 ani după premiera fraților Lumière, din vara anului 1914 de la Paris, datorată antreprenorilor S. Florescu și Simion Marcu; întâlnirile eveniment cu mari scriitori precum: Ionel Teodoreanu, Gala Galaction, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Șerban Cioculescu, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Ion Th. Ilea, invitați fiind de publicistul și gazetarul Ion Vasiliu; Universitatea Populară, inaugurată la 18 februarie în 1940, când personalități ale vieții culturale naționale conferențiază despre românism și spiritul de regalitate, concepția de bine și de rău, teoria relativității, spiritual eroic, naționalism, poezia modernistă.

² Nicolae Missir, Mircea Voicana, *Viața și activitatea lui George Enescu. Mențiuni cronologice*, în: *George Enescu*, Editura Muzicală, București, 1964, p.176; *George Enescu, Monografie*, I, Editura Academiei R. S. România, București, 1971, p.422; George Sbârcea, *Povestea vieții lui George Enescu*, Editura Ion Creangă, București, 1982, p. 43.

³ Victor Brânduș, *Pagini din activitatea corală*, Târgoviște, 1974, p. 80. Enescu a fost găzduit la Hotelul "București", aflat nu departe de scuarul Primăriei orașului (cf. Constantin Z. Nițescu, *George Enescu – Restauratorul unei cititorii voievodale din Târgoviște*, în G. B., anul XX, nr. 9-10, sept.-oct.1961, p. 922-927).

Bazzini, Tartini, Paganini- Kreisler, Saint-Saëns, Wieniawski, Sarasate, Max Bruch⁴. Cu această ocazie, muzicianul concertant va asculta corul *Reuniunea muzicală de cântări*, condus de Gheorghe. I. Russu, fiind surprins și plăcut impresionat, așa cum reiese din mărturia consemnată în istoricul coralei: „*Felicit corul pentru muzica aleasă și îndeosebi, cea populară, pe care voi ați interpretat-o, dovedind prin aceasta că simțiți muzica. Nu mă așteptam să găsesc în Târgoviște o formație așa înaltă. Faceți ca în acest cor să participe și copiii, elevii de liceu, ale caror voci sunt angelice. Felicit pe dirijorul Gheorghe Russu (elev al lui Gavriil Musicescu n.n), care este moldovean și care, ca artist, dezvăluie oamenilor ce vrea muzica, adică calea spre armonie, care este fericirea și pacea omului*”⁵. Prin sugestia sa, va determina afilierea acestei formații muzicale locale, la Societatea corală ”Cântarea României” din București, condusă de un fost profesor de la Liceul de la Mănăstirea Dealu, Marcel Botez⁶.

Târgoviștea va beneficia de contribuția materială pentru salvarea unuia dintre valoroasele monumente de arhitectură românească: biserica ”Sfinții Împărați”, ctitorie a voievodului Matei Basarab, monument remarcat de către marele nostru istoric, Nicolae Iorga, de la prima sa vizită făcută în vechea urbe a țării, creionând - cu acest prilej - ca într-o schiță, starea de conservare a lăcașului sfânt: ”...altfel, întreagă, solidă și frumoasă; cad ploile și se îngrămădesc zăpezile iernii prin acoperișul sfărâmat, pentru punerea la loc a căruia lipsesc, deopotrivă, banii tuturor și ai fiecăruia”.

Nu putem să nu amintim că încasările de la cele doua concerte, care au avut loc aici, în 1919, au fost donate de către marele compozitor pentru refacerea învelitorii lăcașului aflat în ruină, Enescu reușind astfel să împlinească gândurile bune ale istoricilor Nicolae Iorga și Dimitrie Onciul⁷. El declara delegatului societății corale târgoviștene, doctorului în teologie, C. Z. Nițescu, care îi solicitase sprijinul în acest scop, următoarele: “*Suntem datori să păstrăm comorile neamului și ai făcut bine că te-ai adresat mie. Primesc cu plăcere.*” Din cele două concerte a fost încasată suma de 18.500 lei, la care se vor adăuga încă 1.500 de lei, din partea artistului concertant, pentru a întregi suma necesară învelirii cu șindrilă a bisericii, suma totală finală, fiind de 20.000 de lei. În afară de această sumă, Enescu a mai contribuit printr-o altă donație, constând în 2.000 de lei, pentru începerea lucrărilor la stadionul municipal. Aflând despre acest gest profund patriotic, cărturarul, istoricul și profesorul Nicolae Iorga, în calitatea sa de atunci, de președinte al Comisiei Monumentelor Istorice, mărturisea: “*Dacă George Enescu a dat concert pentru “Sfinții Împărați”, nouă nu ne mai rămâne decât să ne apucăm imediat s-o acoperim*”⁸.

La inițiativa corului târgoviștean “Cântarea României”, se vor organiza și următoarele concerte susținute de marele violinist în orașul de la poalele Mănăstirii Dealu. Cel de-al treilea concert de la Târgoviște este consemnat în anul următor, 1920, în revista Liceului “Ienachiță Văcărescu”⁹.

Recitalurile de vioară ale binecunoscutului muzician, din 28 aprilie 1921 și 30 mai 1923, acompaniate la pian de către Nicolae Caravia, erau promovate prin afișele expuse în oraș, imprimate la Tipografia “Dâmbovița”¹⁰.

Repertoriul concertului din 12 decembrie, cuprinzând lucrări de Saint Saëns, Corelli și Beethoven¹¹, apare publicat într-un număr din decembrie 1928 al gazetei locale “Gura Târgoviștei”. Ultimele manifestări concertistice cunoscute au avut loc în data de 13 noiembrie 1930, când Enescu este acompaniat de pianistul Ionel Dobrogeanu Gherea), respective, decembrie 1937. Turneele susținute în diferite orașe ale țării, pelegrinările și dorința artistului de a îndruma mișcarea muzicală

⁴ N. Missir, M. Voicana, *op. cit.*, p. 186; Valeriu Dumitrescu, *Marele nostru Enescu – oaspete al Târgoviștei de altădată*, în Dâmbovița, Târgoviște, nr. 67, din 8 mai 1968.

⁵ Victor Branduș, *op. cit.*, p. 79-80.

⁶ Valeriu Dumitrescu, *art. cit.*

⁷ N. Iorga, *Drumuri și orașe din România*, București 1904, p. 63-73; Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, 1915, p. 42-43.

⁸ Constantin Z. Nițescu, *art. cit.*

⁹ “Vlastarul”, Târgoviște, an. II, nr. 1, mai-iunie 1920, p. 231.

¹⁰ N. Missir, M. Voicana, *op. cit.*, p. 191, 197; George Zbârcea, *Veșnic tânărul Geprge Enescu*, Editura Muzicală, București, 1981, p. 74; Valeriu Dumitrescu, *art. cit.*

¹¹ Vezi și N. Missir, M. Voicana, *op. cit.*, p. 211

în locurile în care concerta, erau considerate, în viziunea colaboratorului său, pianistul Ionel D. Gherea, ca fiind: “o nobilă misiune de apostol pe plaiurile României”¹².

Merită reamintit faptul că prima lui vizită în județul Dâmbovița avusese loc cu mult înaintea deplasărilor în turnee concertistice la Târgoviște. Este vorba despre prezența acestuia în satul Brănești, alături de familia regală, de ministrul Industriei și Comerțului, Al. C. Djuvara, de prefectul județului, C. D. Dimitriu, și alții, în data de 08.09.1909, prezență reflectată de un document fotografic publicat în monografia: *Stan Rizescu și înfăptuirile sale. 1885-1900-1937*¹³, precursor al viitoarei filaturi din Pucioasa, cunoscuta Fabrică de Bumbac. Figura lui Enescu este indicată printr-un asterix deasupra capului.

Credem că genialul compozitor nu a ajuns atunci la Târgoviște deoarece venea direct de la Sinaia (de la Castelul Peleş, reședința regală), întorcându-se, probabil, pe același drum, peste muntele Păduchiosul, pentru că, după câteva zile, avea un alt concert programat în stațiunea de pe Valea Prahovei, în data de 16 august 1909.

Târgoviștea se numără printre puținele localități care au fost onorate, de atâtea ori, de activitatea concertistică a lui George Enescu (compozitor, violinist, dirijor, pianist, reper al elitei muzicale românești și europene), iar concertele susținute în acest loc, pot fi socotite o expresie a dorinței unanime a elitei intelectuale târgoviștene, la început de veac XX.

GEORGE ENESCU AND HIS CONCERTS IN TARGOVISTE

The paper *George Enescu and his concerts in Targoviste* promote the events of the famous conductor, musician, composer, violinist, pianist and musical landmark of the Romanian and European elite in the first half of the twentieth century and also the echo of these concerts in the local press.

The concerts of George Enescu (1881-1955) in the city of Targoviste can be considered an expression of the intellectual elite's desires, in the beginning of the century.

¹² *Ibidem*, p. 216, 233; *George Enescu Monografie*, II, p. 665; Iosif Sava, *Amintirile muzicienilor din Romania. Dialoguri. Evocari. Confesiuni*, Editura Muzicală, București, 1982, p. 52-54.

¹³ *Monografia Stan Rizescu și înfăptuirile sale. 1885-1900-1937*, Editura Marvan, București, 1938, p. 31-33.

Fotografie din 1909, reproducă din monografia *Stan Rizecu și înfăptuirile sale. 1885 -1900 -1937*, în care George Enescu este însemnat cu un asterisk deasupra capului.

Afișul concertului susținut la "Sala de arme", Târgoviște, 4/17 iunie 1919 (colecția Cleopatra Ionescu).